

Cursus portret tekenen- Les 1

Inhoud: onbevangen kijken en gelijkenis en werken met grafietpotlood

Inhoud

Werken met grafietpotlood	2
Hoe wordt een potlood gemaakt?	2
Grafietpotlood in verschillende soorten hardheden.....	2
Lijnen, strepen, arceren en structuren maken.....	3
Onbevangen kijken.....	4
Hersenhelften.....	5
Zeven tips om het werken vanuit de rechterhersenhelft, het onbevangen kijken, te stimuleren	5
Opdracht 1 - onbevangen kijken	6
Opdracht 2 - onbevangen kijken	6
Hoe maak je een gelijkend portret?	7
Leren kijken	7
Grote vormen vinden	8
Opdracht 3 – grote vormen vinden	10
De bouwblokken van je onderwerp vinden	11
De basisstappen naar gelijkenis met weinig hulpmiddelen	11
Een gelijkend portret met meer houvast opzetten.....	13
Rasters.....	16
Verhoudingen checken.....	17
Meten met je potlood: de opties op een rij	17
1. Schuin meten/ punt door punt meten	17
2. Parallel aan rand meten	18
3. Grootte vergelijken.....	18
4. Breedte met hoogte vergelijken.....	19
5. Horizontaal meten.....	19
6. Verticaal meten	20
Anatomie	21
Opdracht 4 – Een tekening in verhouding opzetten	21
Opdracht 5 – Een tekening naar het leven.....	21

Werken met grafietpotlood

Hoe wordt een potlood gemaakt?

Hoewel in het woord potlood 'lood' zit, bestaat de inhoud niet uit lood maar uit een combinatie van grafiet, klei en was in een houten legering. Het werd in 1795 uitgevonden door de Franse ingenieur Jacques Conté, die nu nog bekend is door het merk Conté dat ook houtskool en pastelpotloden maakt. Hij had hierbij baat bij de uitvinding van Zweedse Carl Wilhelm Scheele in 1789, die ontdekte dat grafiet gekristalliseerde koolstof is. Overigens is houtskool een nagenoeg zuivere vorm van koolstof.

Het woord lood verwijst naar het gebruik van lood om mee te schrijven dat heel vroeger werd toegepast. De Egyptenaren goten vloeibaar lood in stengels riet, bamboe en papyrus en schreven ermee en in Noord-Europa was vanaf de 14^e eeuw de 'zilverstift' in gebruik. Deze bevatte lood en zilver.

Het grafietpotlood wordt gemaakt door het mengsel van grafiet, klei en was door een buis te drukken en vervolgens te drogen en te bakken. Daarna wordt het staafje met was behandeld, zodat het gemakkelijk geslepen kan worden. Vervolgens worden meerdere staafjes in gefreesde gleuven in een houten plaat gelegd en wordt er precies zo'n zelfde plaat op gelijmd, waarna van de plaat de afzonderlijke potloden worden gezaagd.

Grafietpotlood in verschillende soorten hardheden

Grafietpotloden kun je kopen in verschillende gradaties, van F en H tot B1 t/m B14. Deze kun je aflezen onderaan je potlood.

Hoe meer klei in het potlood zit, hoe harder de stift. Harde stiften geven minder grafiet af, waardoor wat je tekent lichter is. Hoe zachter je potlood, hoe meer grafiet er afgegeven wordt en hoe donkerder je potloodlijnen.

B is zachter dan H en hoe hoger het B-getal, hoe zachter het potlood. Hoe hoger het H-getal, hoe harder het potlood.

Standaard is het handig om te tekenen met een zachter potlood (2B-4B), dan heb je niet de neiging om te hard te drukken en kun je de lijnen nog goed weggummen.

Afbeelding: [Faber Castel potloden op www.mercadolivre.com](http://www.mercadolivre.com)

Erklärung der Härtegrade

B = Black = schwarz
H = Hard = hart
HB = Hard Black = mittelhart
F = Firm = fest

8B	Extra weich und sehr tiefschwarz.	Ideal für künstlerisch malerisches Zeichnen
7B	Für Zeichnungen von größter tuscheartiger Tiefenwirkung	
6B	Extra weich und sehr schwarz	
5B	Sehr weich und sehr schwarz.	
4B	Für malerische Tonwirkung, große Tiefe	Ideal zum Schreiben
3B	Sehr weich und schwarz	
2B	Mittelweich und mittelschwarz.	
B	Zum Zeichnen und Schreiben	Ideal für Technisches Zeichnen z.B. für feine Pläne
HB	Hart	
F	Härter	
H	Sehr hart	
2H	Extra hart	
3H	Extra extra hart	
4H	Besonders extra hart	
5H		
6H		

Lijnen, strepen, arceren en structuren maken

Je kunt in potlood van licht naar donker en van donker naar licht werken. Doe je het laatste, dan gum je de lichte delen weg. Dit kan alleen als je van te voren niet te hard met je potlood gedrukt hebt. Kleine groeven in je papier kun je namelijk niet goed weggummen.

Door hard te drukken wordt je potloodstreep donkerder, druk je zachtjes dan krijg je een lichtere lijn.

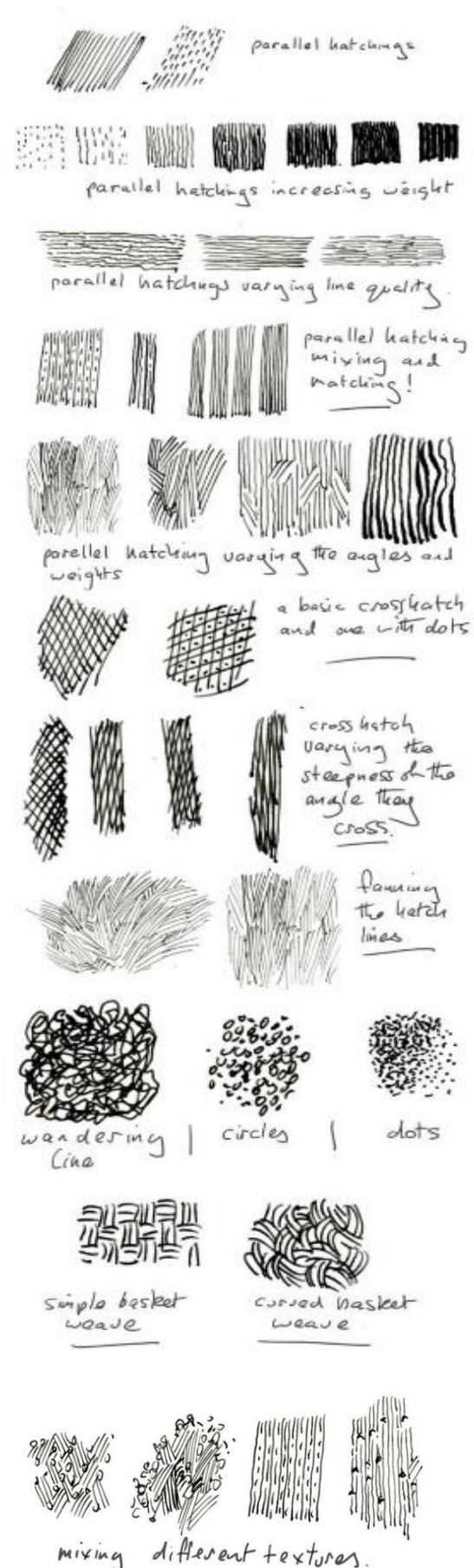
Als je een vlak donkerder wil maken of een structuur wil geven, dan heb je daarvoor een grote variatie aan mogelijkheden.

- Je kunt je potlood in een zelfde richting schuin over het papier bewegen waarbij je telkens een stukje opschuift. Zo krijg je een egaal effect.
- Arceren; lijntjes die parallel aan elkaar lopen met je potlood zetten.
- Kruisarceringen zetten, lijntjes tekenen die elkaar kruisen.
- Rondjes of kringeltjes te tekenen.
- Stipjes zetten, oftewel pointilleren.
- Je kunt rondjes of vormpjes tekenen om het vlak met potlood te vullen.

Hiernaast zie je daar voorbeelden van verschillende soorten texturen en structuren die met potlood kunt tekenen om een vlak te vullen.

Variatie hierin geeft een lossere, speelser effect. In het algemeen geeft de eerste optie het minst gespeelde effect, maar kan wel ingezet worden om een heel realistische effect te bereiken.

Afbeeldingen: [Hachuras by zero](#) en onder [Rembrandt kopie door Behzad Sohrab](#) op www.fineartamerica.com en [illustraties door Alan Lee](#) bij 'In de ban van de ring' van Tolkien.

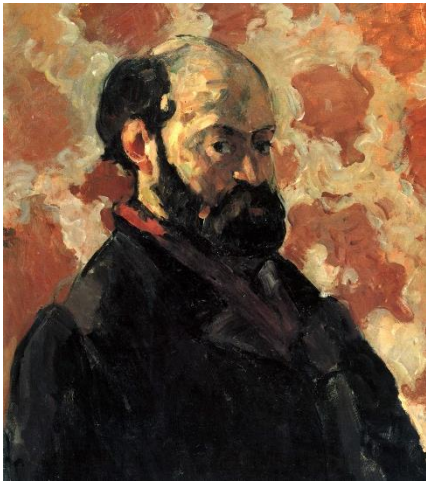

Onbevangen kijken

Je hebt wel eens mensen die van nature een talent lijken te bezitten voor het gelijkend tekenen of schilderen.

Waar deze mensen vaak eigenlijk goed in zijn is het **onbevangen kijken**. Daarmee bedoel ik dat zij **zonder associaties** naar iets kunnen **kijken** en daardoor heel helder vorm, licht, donker, kleur en structuur kunnen waarnemen.

Gelukkig hoef je geen aangeboren talent te hebben om dit te kunnen, dit kun je met de juiste middelen en oefening gewoon leren 😊.

Paul Cezanne zegt hierover:

"Tegenwoordig is onze waarneming enigszins vertroebeld, belast door de herinnering aan duizenden afbeeldingen (...) we zien de natuur niet meer, steeds weer zien we alleen maar plaatjes."

Afbeelding: Paul Cezanne, Self-portrait in front of pink background, www.paintingz.com

Als je kijkt zonder associaties laat je al de ideeën en plaatjes die in je hoofd opkomen los.

Dit gebeurt je vaak ook als je voor het eerst in een nieuwe omgeving komt, zoals je vakantie adres of je nieuwe werkplek. Ben je er echter al vaker geweest, dan verdwijnt dit effect in associaties en herinneringen. Met het oefenen van het onbevangen kijken krijg je deze ervaring weer terug, ook in alledaagse situaties.

Als je wel eens aan meditatie hebt gedaan, is je misschien al opgevallen dat dit onbevangen kijken veel lijkt op mediteren. Nou inderdaad, dat klopt. **Puur kijken naar vorm, kleur, licht, donker, structuur zonder associaties, gedachten en oordelen** is een vorm van mediteren. Je neemt waar wat er in je op komt en zich aandient, verder niets.

Daarom is het ook zo ontspannen, rustgevend en plezierig.

Hersenhelften

Wat voel je als je naar deze afbeelding kijkt?

Misschien heb je de neiging hem recht te willen zetten?

Die neiging komt precies vanuit dat gebied in je dat niet onbevangen kijkt. Om precies te zijn de werking vanuit de linkerhersen helft. Dat is de hersen helft waar in onze maatschappij de nadruk op ligt. **De rechterhersen helft gebruik je bij voorkeur als je tekent en schildert.**

Wat zijn de functies van de beide hersen helften? Hoe merk je dat je de juiste hersen helft gebruikt? De verschillen vind je op de volgende pagina.

Linkerhersen helft

- Verbaal
- Analytisch – waarnemingen stap voor stap, deel na deel
- Symbolisch - een symbool vormend; door een symbool
- Abstract – losgemaakt van de werkelijkheid
- Tijdgebonden
- Rationeel
- Digitaal – in cijfers, cijfer-; werkend op basis van het binaire stelsel
- Logisch – volgens de logica; op juiste redenering berustend
- Lineair – schakelt denkelementen tot gedachten reeksen

Rechterhersen helft

- Non-verbaal - besef van dingen, geringe connectie met woorden
- Synthetisch – verbindend, waarnemingen worden tot een geheel samengevoegd
- Concreet - werkelijk bestaand; in werkelijkheid, in feite
- Analoog - overeenkomstig, ontdekt overeenstemmingen
- Los van tijd
- Non-rationeel – is bereid om van een beslissing of oordeel af te zien
- Ruimtelijk
- Intuïtief
- Holistisch – alles omvattend, ziet iets ineens als geheel

Zeven tips om het werken vanuit de rechterhersen helft, het onbevangen kijken, te stimuleren

1. Concentreer je op **vormen en vlakken** (waar maken ze hoeken, rondingen?) en de verhoudingen daartussen. Let niet op 'de neus', 'de mond' en 'de ogen'
2. Teken in plaats van je onderwerp de **restruimtes** eromheen
3. Kijk door een **zoeker**
4. Werk **langzaam**, alles uitgebreid omvattend
5. Zorg voor een **rustige, prikkelvrije omgeving**. Praat niet tijdens het tekenen
6. Bij het werken naar een afbeelding: **houd afbeelding en papier op zijn kop of zijkant**
7. Het beeld dat je ziet in **spiegelbeeld** weergeven

Opdracht 1 - onbevangen kijken

Benodigde materialen

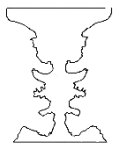
- Grafietpotlood, hardheid naar keuze
- Eenvoudig schetspapier

Stap 1

Teken het silhouet van een hoofd in één lijn uit je hoofd. Als voorbeeld kun je kijken naar de afbeelding hieronder. Terwijl je alle delen van het hoofd afgaat benoem je deze (dus haren, voorhoofd, ogen, neus, mond, kin, hals...)

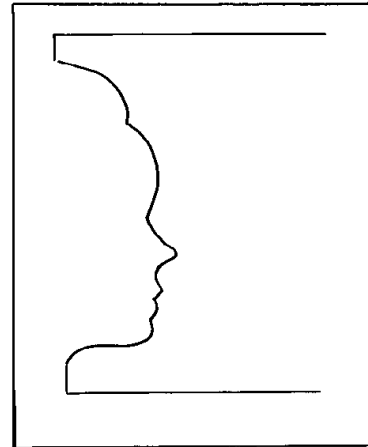
Stap 2

Teken het silhouet nu in spiegelbeeld precies in één lijn na. Praat nu juist niet, teken rustig.

Wil je dezelfde oefening doen met meer uitdaging? Teken dan een monster vaas op dezelfde manier.

Bron afbeeldingen: 'Leer tekenen', Betty Edwards

Opdracht 2 - onbevangen kijken

Benodigde materialen

- Grafietpotlood, hardheid naar keuze
- Eenvoudig schetspapier

Stap 1

Teken de omtrek van je hand uit je hoofd, zonder naar je hand te kijken. Je kijkt tijdens het tekenen naar je papier.

Stap 2

Teken de omtrek van je hand in één enkele lijn na terwijl je heel goed naar je hand kijkt. Verbeeld je dat je met je potlood daadwerkelijk je hand aanraakt. Je concentreert je op het kijken naar je hand en kijkt bij voorkeur niet op je papier. Neem de tijd om goed te kijken en beweeg je potlood langzaam over het papier. Ga langs ieder detail.

Hoe maak je een gelijkend portret?

Je wilt graag een **gelijkend portret** maken. Daar heb je kloppende verhoudingen voor nodig. Waar moet je beginnen en hoe zet je deze verhoudingen **zonder hulpmiddelen** als een raster of projector goed op papier? Dat ga ik je leren!

Om de juiste verhoudingen neer te kunnen zetten, moet je ze allereerst kunnen zien. Daar ga ik je bij helpen 😊.

Ik ga er hierbij vanuit dat je werkt naar een foto, maar je kunt hetgeen je leert ook op een levend model toepassen.

Leren kijken

Als je naar een foto kijkt, is er heel veel te zien. Je hebt al deze informatie zeker niet nodig om een gelijkend portret neer te zetten.

De kunst is om **wat je ziet te vereenvoudigen in eenvoudige vormen**.

Je start met het zoeken naar **grote vormen** en deze zet je als globale vlakken op. Er ontstaat dan een soort 'schim'. Het is oefenen om dit te zien, het is puur kijken naar de grote vormen (bouwblokken) van het gezicht, **zonder te focussen op details als ogen, neus en mond**. Alle verfijningen komen later.

Belangrijk is, dat je goed kijkt naar de overgang tussen donker en licht (waar er randen ontstaan) en zo de **vlakken onderscheidt**. Ingewikkelde randen vereenvoudig je tot rechte lijnen en hoeken. Je kunt ook een lijn trekken door opvallende punten om een vlak te onderscheiden, bijvoorbeeld boven de wenkbrauwen.

Tip!

*Wil je de schaduwen nog beter zien, **kijk dan door je wimpers!** Doe alsof er wasknijpers op je oogleden zitten en tuur er doorheen. Kijk van een afstandje naar je voorbeeld.*

Zo wordt het een stuk gemakkelijker om de vormen in donker en licht te zien. Je wordt niet afgeleid door de details.

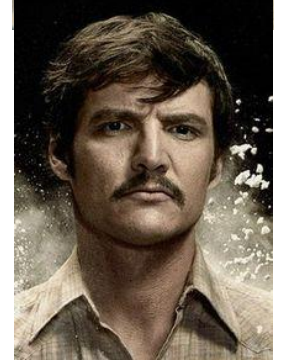
Wil je de vormen nog beter bekijken? Knijp dan ook nog een oog dicht. Dan zie je geen diepte en kun je de vlakken objectiever bekijken.

Kijk eens naar de volgende afbeeldingen en de eenvoudige schets in verf.

De persoon is herkenbaar, terwijl er weinig detail en uitwerking te zien is. Dit komt doordat de grote, belangrijkste vormen op de juiste plek staan.

Alle informatie is omgezet in een vereenvoudigde weergave van vormen en toonwaarden (licht-donker).

Als je iemand van een **afstand** herkent, zie je ook **geen detail**, maar **herken** je deze persoon aan de **grote vormen**, de **basisstructuur** van het gezicht. Vooral de **donkere schaduwen** geven de vorm weer. De donkere schaduwen gebruik je ook als je de kern van iemands gezicht wil omzetten in een illustratie.

Tip!

Meer inspiratie? Bekijk eens het boek 'Leer tekenen' van Betty Edwards en het boek 'Het artistieke brein' van Carl Purcell.

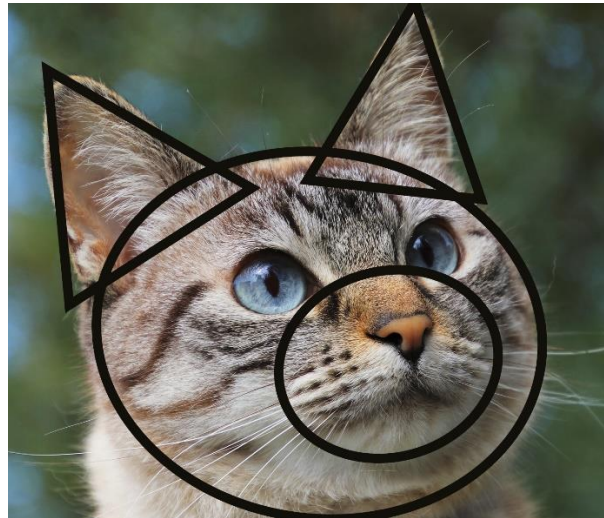
Grote vormen vinden

Hoe vind je nu de grote vormen? Een handig hulpmiddel is om te denken in herkenbare **geometrische vormen**, zoals een cirkel, een ovaal, een driehoek, een vierkant, een rechthoek en eventueel een trapezium.

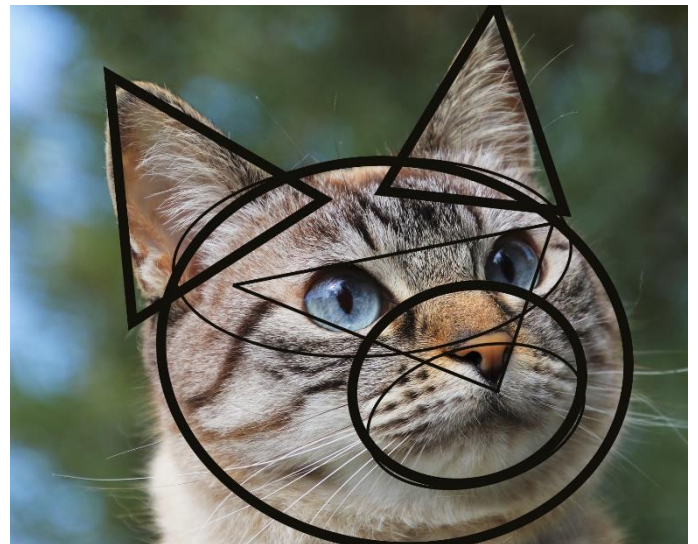
Kun je in de volgende afbeeldingen geometrische vormen vinden?

Dit zijn geometrische vormen die ik zie:

Als je goed kijkt zijn er nog veel meer geometrische vormen te vinden. Bijvoorbeeld:

Tip!

Bij een gezicht is de **driehoek ooghoeken/pupillen met het puntje van de neus** voor de verhoudingen heel belangrijk. Heb je deze in precies dezelfde verhouding op papier, dan draagt dit al veel bij aan de gelijkens.

Opdracht 3 – grote vormen vinden

Benodigde materialen

- Pastelpotlood, pen of stift in een afwijkende of donkere kleur
- Twee geprinte voorbeelden

Stap 1

Kies twee afbeeldingen uit. Bekijk ze goed. Waar kun je geometrische vormen herkennen?

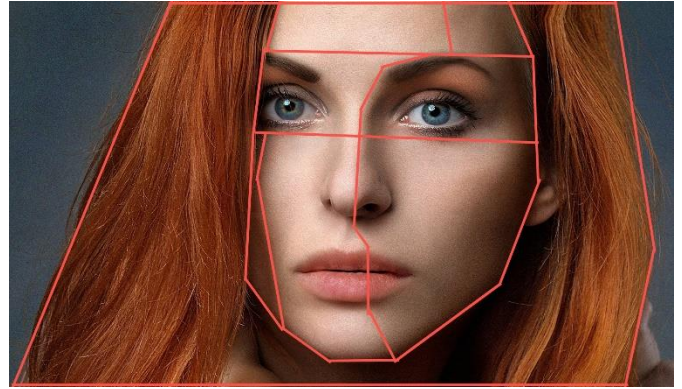
Stap 2

Teken de geometrische vormen die je ziet letterlijk op je afbeeldingen.

De bouwblokken van je onderwerp vinden

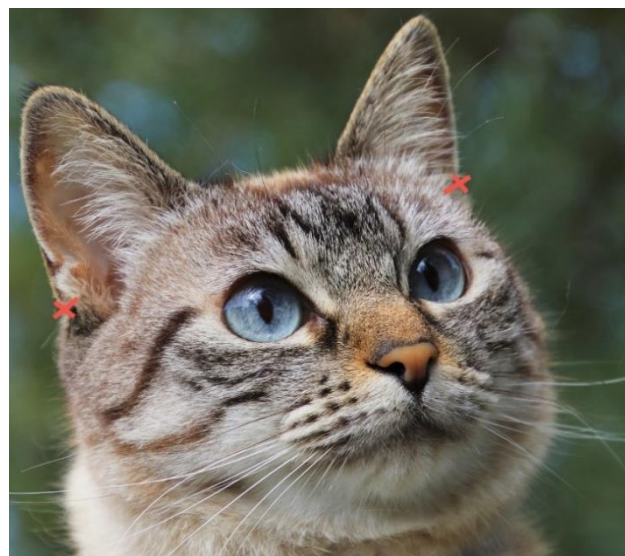
Je kunt ook puur kijken naar de vormen van de vlakken in je onderwerp en die goed bestuderen. Deze kun je dan overnemen als basis voor je tekening. Hoe deze vlakken eruit zien verschilt per onderwerp. Met een geprinte foto/afbeelding is het handig om de **vormen** zo eenvoudig mogelijk, met rechte lijnen **op je fotoprint te markeren** voordat je ze in je tekening overneemt. Je gebruikt hiervoor een pastelpotlood/pen/stift in een contrasterende kleur. Je begint met de globale buitenvorm.

Staan de grote vlakken eenmaal goed, dan ga steeds een stapje verder naar een kleiner vlak en zo zie je vanzelf de ogen, neus en mond ontstaan zonder dat je bewust met ze bezig bent. Je bent puur vlakken aan het plaatsen, zonder associaties.

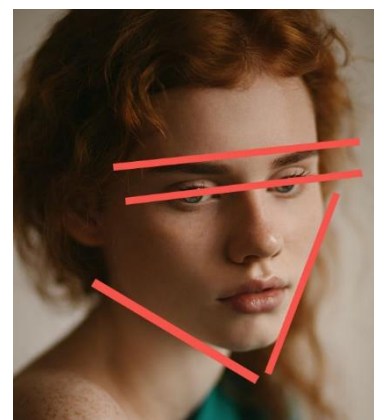

De basisstappen naar gelijkenis met weinig hulpmiddelen

1. Plak je voorbeeld naast je papier of zet je model/stilleven object zo dat deze **goed met je papier te vergelijken is**. Plak je papier **rechtop** op een ezel of tafelstandaard, plat tekenend lukt dit niet.
2. Geef globaal met een lijn boven en onder aan in welk kader je tekening op het papier moet komen. Teken nu globaal de buitenvorm waarbij je gebruik maakt van vereenvoudiging in geometrische vormen en rechte lijnen die de randen vereenvoudigen. Bij mensen teken ik eerst de haren en dan de vorm van het gezicht erin.
3. Kies twee 'ijkpunten' die zo veel mogelijk aan de buitenkant van je onderwerp liggen en niet te dicht bij elkaar liggen. Dit zijn opvallende punten die je goed terug kunt vinden omdat ze een hoekige of puntige vorm hebben. Ronde vormen werken niet voor dit doeleinde. Vaak werken punten bovenin het handigste, dan kun je vandaaruit naar beneden werken. Bijvoorbeeld:

4. Vanuit deze ijkpunten ga je voor alle opvallende punten controleren of ze op de goede plek staan. Doe dit in eerste instantie alleen bij de grote vormen. Details voeg je pas toe als de basisvormen goed staan!
 - Ga in het midden tussen je voorbeeld en je tekening staan en houd een potlood/penseel/stok (de laatste bij groot werk) in je hand. Draai je romp recht naar voren.
 - Verplaats je gewicht op het been of je zitbeenknobbel aan de kant van je voorbeeld.
 - Kies een punt dat je wilt controleren en houd je potlood langs een van de ijkpunten en dit punt. Houd de schuimte van je potlood stabiel, verander niet van schuimte. Strek hiervoor je arm helemaal uit tot je hand op of net voor je voorbeeld hangt. Voor nog meer stabiliteit fixeer je je elleboog door deze te omsluiten.
 - Verplaats nu je gewicht naar de kant van je tekening terwijl je de schuimte stabiel houdt en vergelijk de lijn met de lijn op je tekening. Hierbij is het belangrijk dat je je romp niet draait maar recht naar voren blijft richten.

5. Loopt het potlood op dezelfde manier langs het ijkpunt en het punt dat je wilt controleren? Is de schuimte dus hetzelfde? Dan staat het punt in ieder geval deels op de goede plek. Herhaal dezelfde stappen eerst vanuit het andere ijkpunt om de precieze locatie te controleren. Loopt het potlood niet op dezelfde manier langs het ijkpunt en het punt dat je wilt controleren? Pas je punt dan aan zodat het wel overeenkomt. Zo ga je alle belangrijke punten af.
6. Een volgende stap is te controleren of jouw lijnen (die ontstaan bij de overgangen tussen verschillende vlakken) in dezelfde schuimte lopen als de lijnen op je voorbeeld. Je vergelijkt hierbij dus de schuimte van een (vereenvoudigde) lijn bij je voorbeeld met de lijn die je hebt getekend op je papier.

Hele belangrijke tip 😊!

Neem telkens ook afstand om op het oog de verhoudingen te vergelijken. Zeker 3 meter! Dan kun je de verhoudingen veel beter zien en haal je er vaak ook al afwijkingen uit (zoek de verschillen!). Als je dichtbij je werk blijft staan/zitten zie je de verhoudingen een stuk minder goed.

Het helpt hiervoor ook om even afstand te nemen door bijvoorbeeld een kopje thee halen, even naar buiten of door een foto van je werk te nemen en dit met je voorbeeld te vergelijken.

Wat ook werkt om de vormen weer fris te zien is je werk en de foto te kantelen, op zijn kop te zetten of ze in spiegelbeeld bekijken.

Een gelijkend portret met meer houvast opzetten

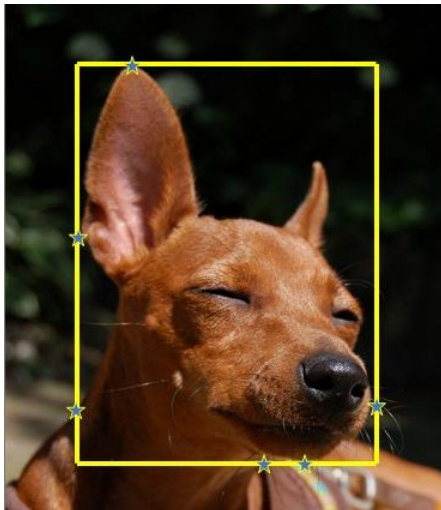
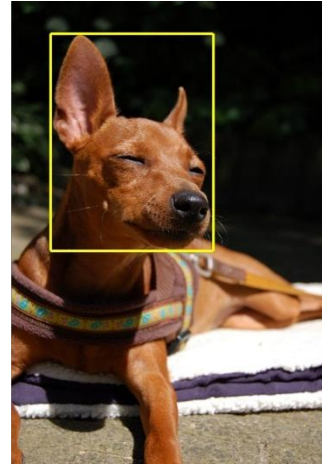
Benodigde materialen

- Een geprinte foto
- Papier
- Grafietpotlood
- Pastelpotlood, pen of stift in een contrasterende of donkere kleur

Kies een onderwerp om te tekenen. Lokaliseer de grote vlakken door ze met pastelpotlood op je geprinte foto te tekenen.

Neem één voor één de vlakken over op je papier door ze in verhouding na te tekenen, beginnend vanuit een rechthoek volgens het onderstaande stappenplan.

Als rechthoek kun je het kader van je voorbeeld gebruiken, maar je kunt ook zelf een kader direct om je onderwerp tekenen.

Stap 1 en 2

Je begint met het aangeven van de boven en onderkant van je onderwerp. Dit doe je met twee rechte lijnen die parallel aan elkaar lopen.

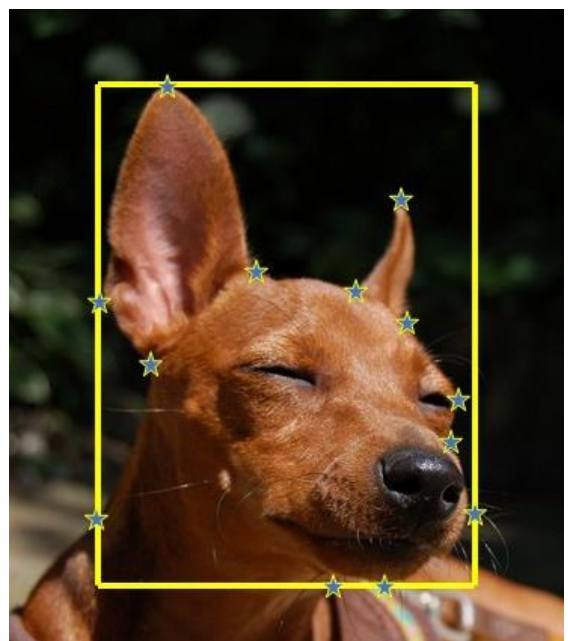
Vervolgens teken je haaks hierop de lijnen aan weerszijden van je onderwerp, precies zo dat de uiteindelijk de randen raken. Er ontstaat dan een rechthoek.

Stap 3

Markeer nu de punten waar het onderwerp de rand kruist (hier is dit gedaan met sterretjes).

Stap 4

Markeer nu de opvallende punten langs de rest van de buitenvorm van je onderwerp. Bijvoorbeeld waar een hoek of een opvallende overgang zit.

Tip !

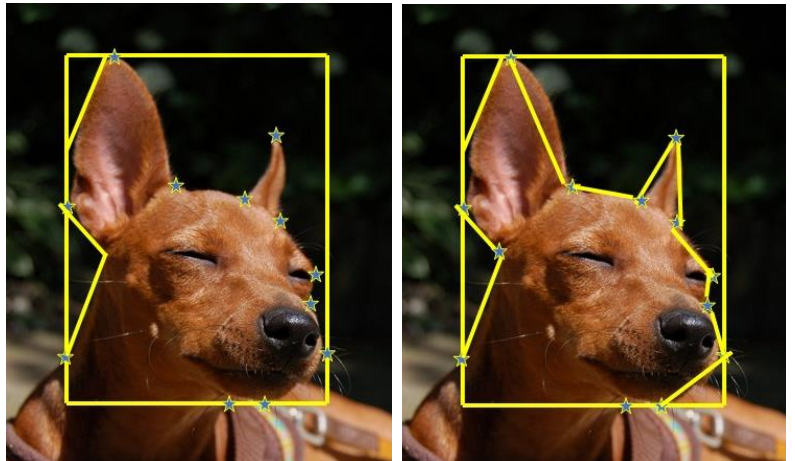
Wil je de schaduwen nog beter zien, kijk dan door je wimpers! Doe alsof er wasknijpers op je oogleden zitten en tuur er doorheen. Kijk van een afstandje naar je voorbeeld. Zo wordt het een stuk gemakkelijker om de vormen in donker en licht te zien. Je wordt niet afgeleid door de details.

Stap 5

Nu ga je de restructies langs de randen aangeven met rechte lijnen. Zet vereenvoudigde lijnen evenwijdig langs de buitenrand van het vlak.

Je verbindt hierbij je gemarkeerde punten.

Ieder punt kun je checken door horizontaal, verticaal of door een punt te meten met je potlood vanuit de hoeken (zie 'meten met je potlood'). Je kunt ook met je potlood controleren of de schuine van je richtingslijn klopt door in het midden tussen je voorbeeld en tekening te gaan staan.

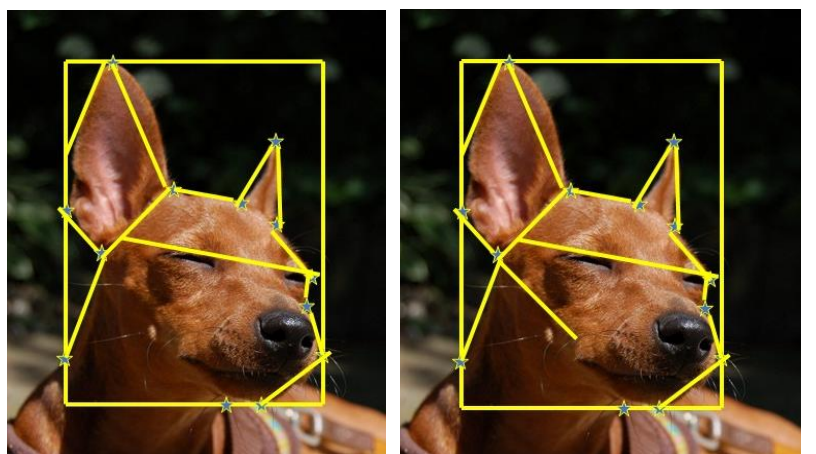
Vervolgens strek je je arm zo uit strekken dat je hand precies voor het papier is en je elle boog gefixeerd is. Dan houdt je je potlood even schuin als een richtingslijn op je afbeelding en verplaats je vervolgens je gewicht zo dat je de schuine van je potlood op dezelfde wijze voor je papier bij de te vergelijken richtingslijn houdt.

Zo ga je door tot je buitenvorm volledig omsloten is.

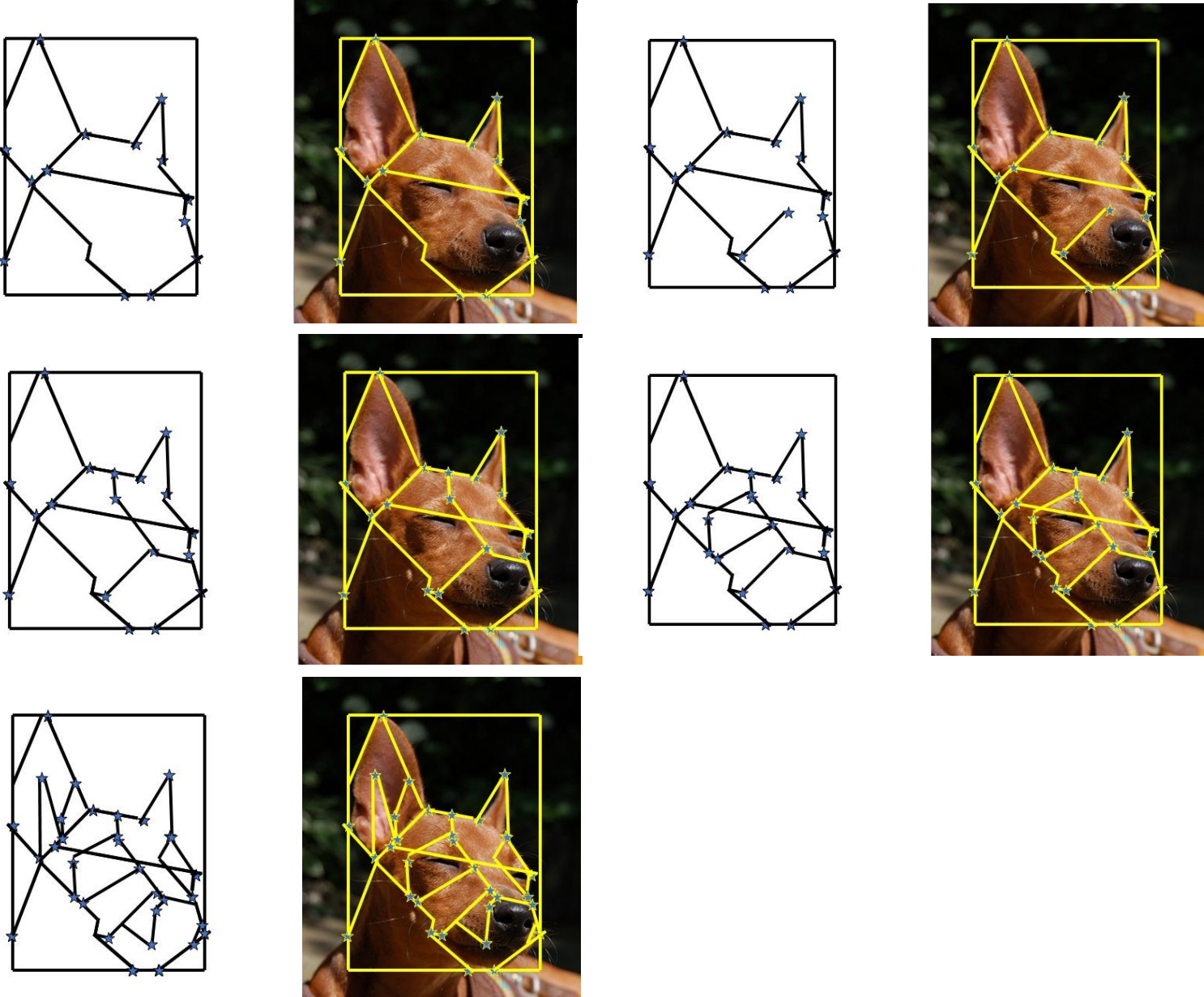
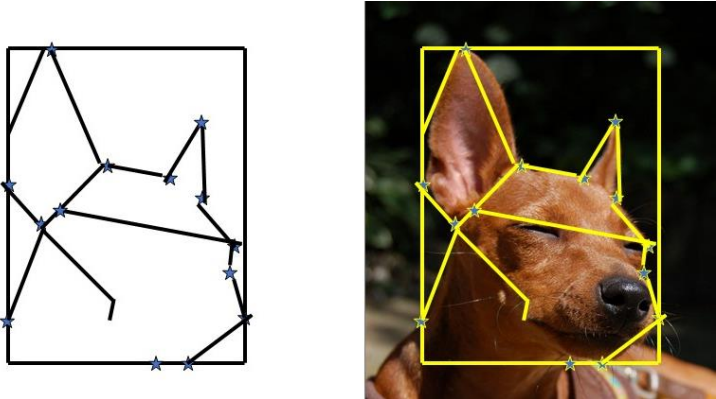
Stap 6

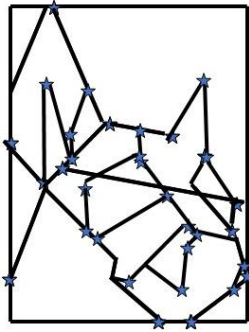
Nu ga je de grote vormen één voor één opdelen tot je uitkomt bij de kleinere vormen, telkens voor je een nieuwe opdeling toevoegt, kun je controleren of iets goed staat door schuin een punt na te meten vanuit de hoeken of randen van het vlak.

Hiervoor kijk ik vooral naar 'lijnen' die ontstaan bij de overgang van licht naar donker tussen twee vlakken.

De verdere uitwerking van stap 6:

In 6 stappen is er een frame ontstaan waarin je gemakkelijk de tekening in de juiste verhouding kunt uitwerken en verfijnen.

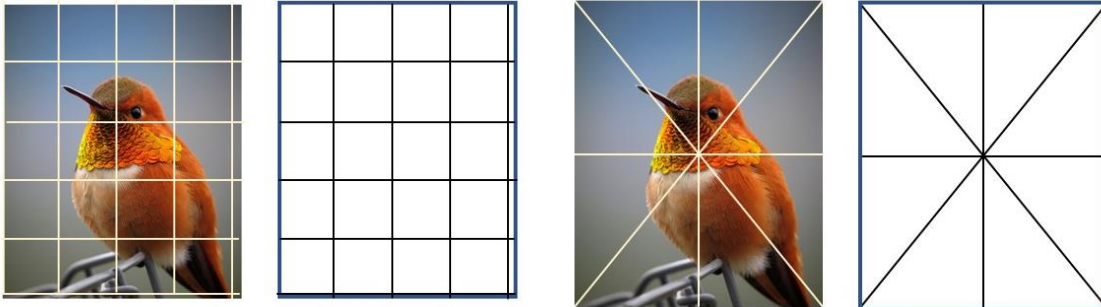
Je kunt naar eigen voorkeur stappen overslaan en hulplijnen tussendoor weer weggummen, zoals je ziet op de volgende bladzijden. Hier zijn de punten niet meer gemarkeerd op de rechthoek rond het onderwerp en worden vormen minder vereenvoudigd weergegeven.

Tip !

Heb je te maken met een flinke vergroting, dan kan een schaalverdeler een handige tool zijn. Bijvoorbeeld van het merk Derwent.

Rasters

Vind je dit moeilijk om de ondertekening uit de losse hand te tekenen of niet leuk, maak dan gebruik van een uitgebreid raster van vierkantjes of een eenvoudiger raster.

Dit kan helpen om de verhoudingen beter te kunnen vergelijken en zien.

Een eenvoudig raster gebruik je zo:

Zorg dat de verhouding van je canvas hetzelfde is als die van de foto, dus pas eventueel de vorm van je foto op het canvas aan, bijvoorbeeld door delen af te plakken. Verdeel je foto en canvas precies door de helft, zowel horizontaal als verticaal. Trek nu eveneens een lijn vanuit de linker bovenhoek naar de rechter onderhoek en van de rechter bovenhoek naar de linker onderhoek.

Een andere optie is je verhoudingen opzetten middels een projector.

Verhoudingen checken

Wat helpt om te checken of je verhoudingen kloppen, is een foto van je ondertekening vergelijken met de origineelfoto. Als extra hulpmiddel kun je eventueel met een raster over beide beelden heen geplakt in PowerPoint of Adobe Photoshop. Of in het echt, getekend op stevige, doorschijnende folie.

Metten met je potlood: de opties op een rij

Metten met je potlood een handig hulpmiddel. Is je potlood te kort, gebruik dan een penseel of een langere dunne stok.

Metten kun je alleen doen vanuit punten die naar je idee al goed staan.

Bijvoorbeeld de boven- en onderkant die je als eerste bepaald hebt.

Voor het gemak zet ik 5 mogelijkheden van het metten met het potlood nog eens op een rij.

1. Schuin meten/ punt door punt meten

Je vergelijkt twee punten door het potlood erlangs te leggen en dezelfde schuinite over te nemen op je schilderij/tekening.

Deze schuinite neem je over door je elleboog te strekken en fixeren, dan heb je minder kans dat je in de schuinite van richting verandert.

In het voorbeeld vergelijk ik de punt van haar rechter ooghoek met haar rechter mondhoek (voor de kijkers links).

Dit lijkt in beide stadia van het schilderij aardig te kloppen.

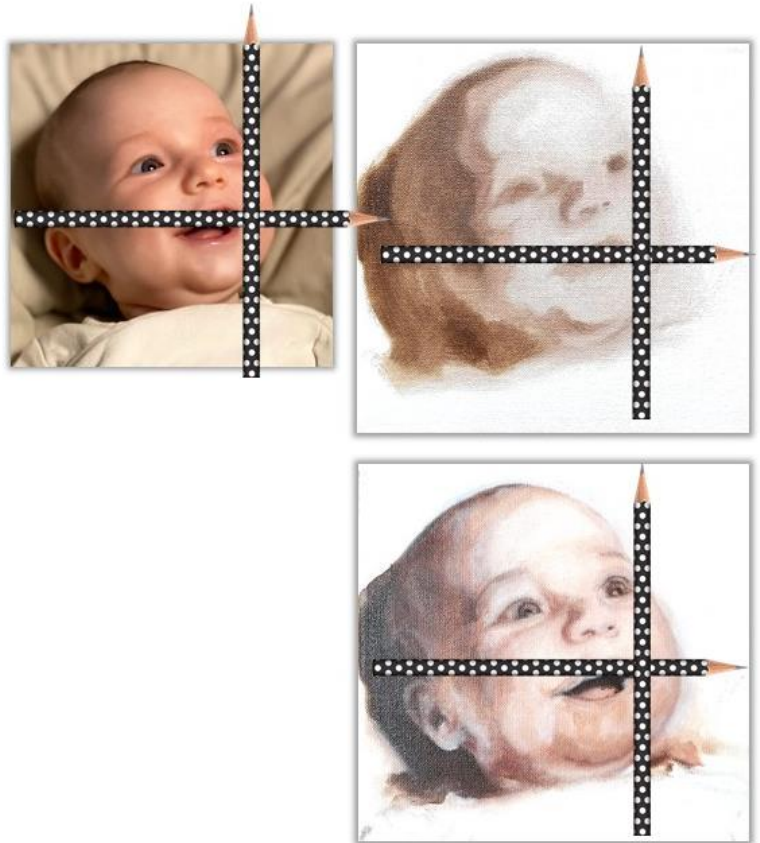
2. Parallel aan rand meten

Je vergelijkt twee punten door het potlood parallel aan de rand van je papier of doek te houden en zo twee punten boven elkaar of naast elkaar te vergelijken.

Deze methode is minder precies, maar geeft wel de mogelijkheid om twee punten met elkaar te vergelijken.

Bijvoorbeeld: ligt de hals aanzet verticaal gezien links of rechts van de mondhoek?

Of: ligt het oor horizontaal gezien boven of onder de mond?

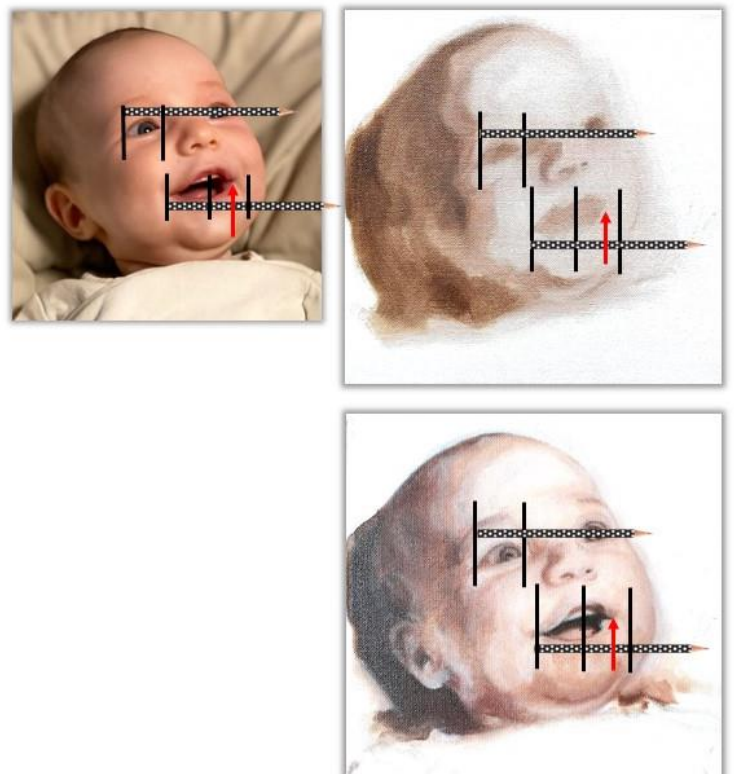

3. Grootte vergelijken

Grootte vergelijken, hoeveel het ene stukje in het andere past, is ook een manier om je potlood te gebruiken.

Zo kun je bijvoorbeeld de grootte van de ogen met de grootte van de mond vergelijken door te bekijken hoeveel ogen er in de mond zouden passen. Hiervoor leg je de rand van het potlood tegen de rand van het oog en je vingernagel op het potlood aan de andere rand van het oog.

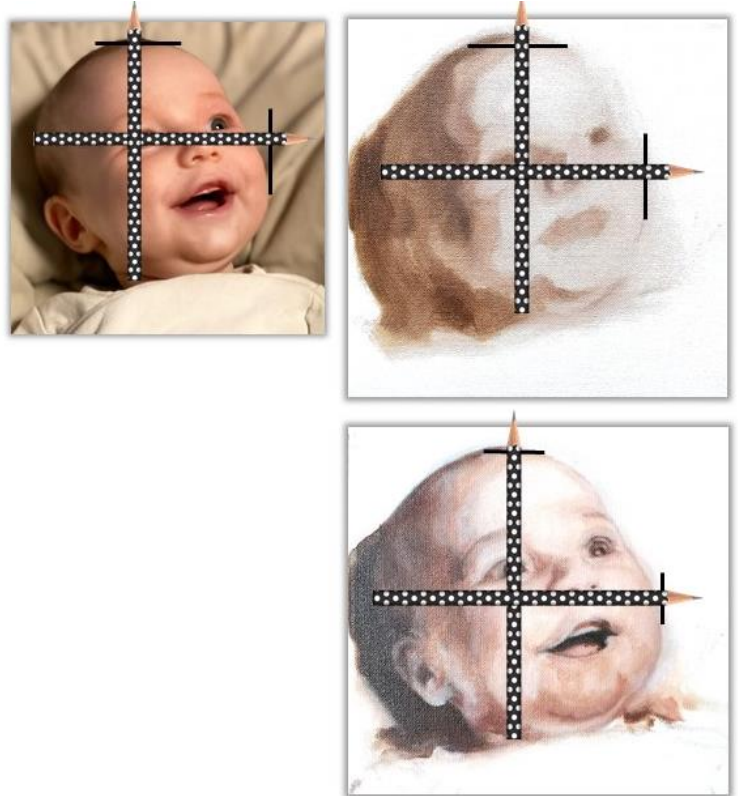
Deze maat vergelijk je met de mond en dan zie je dat het oog ruim 1,5 x in de mond past.

4. Breedte met hoogte vergelijken

Deze methode is vooral handig om bij de buitenvorm van het hoofd toe te passen.

In dit geval zie je dat bij de foto en de tweede versie van het schilderij het hoofd *nét* iets hoger is dan dat het breed is. Bij de eerste versie is het hoofd wat te hoog.

5. Horizontaal meten

Je gaat horizontaal meten. Kies een afstand die je wilt vergelijken met de afstand op de originele foto of het live model.

In de geval gaan we bekijken of de afstand van de zijkant van het gezicht tot de binnenhoek van haar linkeroog (voor de kijkers rechts).

Ga als volgt te werk:

- Leg je potlood op een horizontale positie. Het uiteinde van je potlood leg je tegen de rand langs de zijkant van het hoofd.
- Leg je duim van de vinger van je ene hand op de rand van de zijkant van het hoofd. Leg hierna de nagel van je duim of wijsvinger van de andere hand op haar linker ooghoek. Dit is aangegeven middels de rode pijl.
- Kijk nu goed naar de verhoudingen links en rechts vanuit de rode pijl,

oftewel het punt waar de ooghoek zich bevindt. Onthoud deze verhouding en vergelijk deze met je schilderij/tekening. Het kan helpen om het midden van het volle te meten oppervlak te zoeken, zeker bij een klein deel. Dit is in de afbeelding aangegeven met een wit streepje.

- Op de origineelfoto ligt de linkerooghoek iets links van het midden van het midden. Op de eerste opzet ligt dit punt te veel naar rechts. Op de tweede versie van het schilderij in opzet ligt de linker ooghoek op eenzelfde verhouding als de origineelfoto.

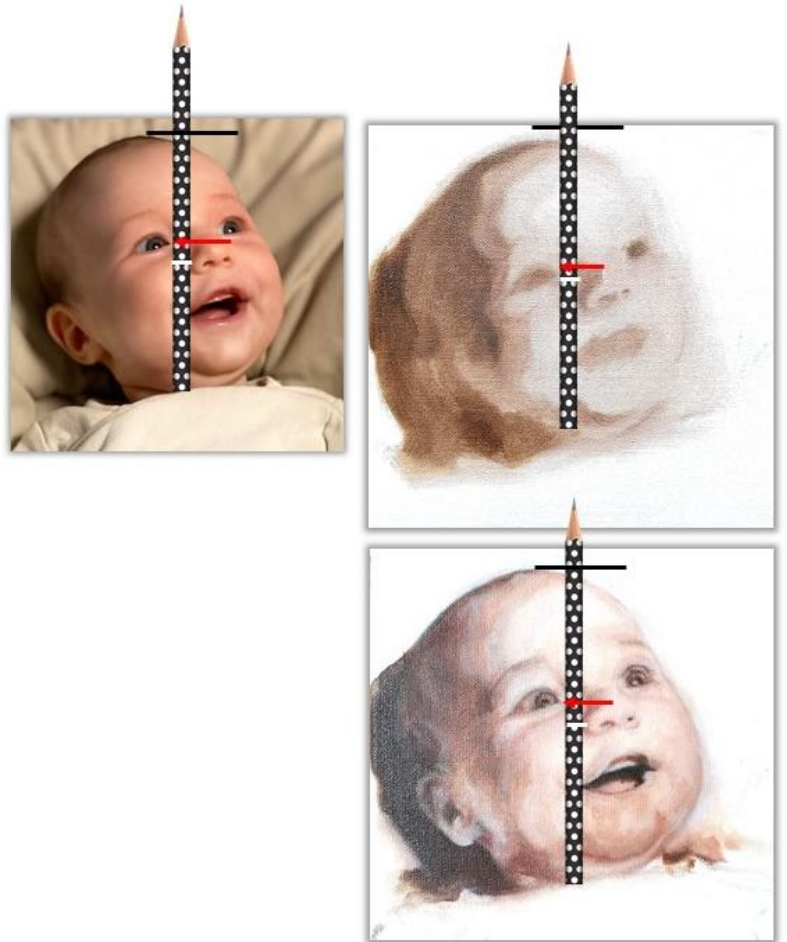
6. Verticaal meten

Je gaat verticaal meten. Kies een afstand die je wilt vergelijken met de afstand op de originele foto of het live model.

In de geval gaan we bekijken of de afstand van de onderkant van het gezicht tot de binnenhoek van haar rechteroog (voor de kijkers links).

Ga als volgt te werk:

- Leg je potlood op een verticale positie. Het uiteinde van je potlood leg je tegen de rand langs de onderkant van het hoofd.
- Leg je duim van de vinger van je ene hand op de bovenkant van het hoofd. Leg hierna de nagel van je duim of wijsvinger van de andere
- andere hand op het midden van haar rechter ooghoek. Dit is aangegeven middels de rode pijl.
- Kijk nu goed naar de verhoudingen links en rechts vanuit de rode pijl, oftewel het punt waar de ooghoek zich bevindt. Onthoud deze verhouding en vergelijk deze met je schilderij/tekening. Het kan helpen om het midden van het volle te meten oppervlak te zoeken, zeker bij een klein deel. Dit is in de afbeelding aangegeven met een wit streepje.
- Op de origineelfoto ligt de rechterooghoek iets boven het midden van het midden. Op de eerste opzet ligt dit punt *nét* iets te laag. Op de tweede versie van het schilderij in opzet ligt de rechter ooghoek op eenzelfde verhouding als de origineelfoto.

Anatomie

Als je de vormen al kloppend op papier kunt zetten door middel van meten met je potlood of je ogen. Speelt anatomie dan nog een rol?

Ja en nee: heb je goede afbeeldingen, dan heb je anatomie niet nodig, aangezien nagenoeg ieder wezen net iets afwijkt van de standaard anatomische verhoudingen. Echter kan anatomie ontzettend handig zijn als een deel van een gezicht of lichaam ontbreekt en je dit er zelf bij wilt verzinnen, of als je de lichtval wilt veranderen. Je kunt dan kijken naar hoe de vormen van nature lopen.

Inzicht in anatomie zorgt ook dat je een beter gevoel krijgt voor de juiste rondingen en hoeken die een vorm bepalen.

Opdracht 4 – Een tekening in verhouding opzetten

Benodigde materialen

- Pastelpotlood, pen of stift in een afwijkende of donkere kleur
- Papier
- Twee geprinte voorbeelden
- Grafietpotlood
- Kneedgum

Je hebt verschillende methoden ontdekt om een tekening in verhouding op papier te krijgen. Kies de methode die je aanspreekt en zet op deze manier een gelijkende tekening op. Hoe minder hulpmiddelen, hoe uitdagender en leerzamer.

Natuurlijk kun je ook meerdere schetsen maken in verschillende methoden om uit te proberen wat bij je past. Hoe meer je oefent, hoe gemakkelijker het gaat.

Wil je meer uitdaging? Zet dan een wekker op 15 minuten en probeer binnen deze tijd de hoofdvormen van je onderwerp in verhouding op papier te krijgen.

Opdracht 5 – Een tekening naar het leven

Benodigde materialen

- Papier, grafietpotlood, kneedgum
- Levend model

Kies een persoon die je naar het leven gaat tekenen. Deze persoon kan bewust voor je poseren maar deze persoon in een handeling tekenen kan ook.

Maak een snelle schets van de ander, waarbij je puur let op het vinden van de grote vormen en de verhoudingen daartussen.

Wil je dit oefenen? Teken dan eens je huisgenoten terwijl ze lezen of tv kijken, of mensen die op hun smartphone kijken in de trein. Of de mensen om je heen tijdens een verjaardagsfeestje. Meer uitdaging vind je op plekken waar mensen bewegen, bijvoorbeeld sportende mensen terwijl je langs het veld zit; in- en uitstappende mensen bij de trein of metro; ruiters op paarden in een manege; bewegende beelden van acteurs/sprekers tijdens een serie/tv programma enzovoorts.